

POSTANOWIENIE

Dnia 14 listopada 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Frąckowiak (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)

SSN Dariusz Zawistowski

Protokolant Ewa Krentzel

w sprawie z urzędu

przy uczestnictwie E. M. i Specjalistycznego Centrum Zdrowia w P.

o przyjęcie do szpitala psychiatrycznego,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 14 listopada 2014 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika Specjalistycznego Centrum Zdrowia

w P.

od postanowienia Sądu Okręgowego w W.

z dnia 4 listopada 2013 r.

1. odrzuca skargę kasacyjną,

**2. zasądza od Specjalistycznego Centrum Zdrowia w P.
na rzecz E. M. kwotę 120 zł (sto dwadzieścia złotych), tytułem
zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W dniu 26 maja 2010 r. E. M., która od wielu lat choruje na schizofrenię i była wielokrotnie hospitalizowana, została przyjęta, bez swojej zgody, na oddział psychiatryczny Wojewódzkiego Samodzielnego Psychiatrycznego Zespołu Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej w P. na podstawie art. 23 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (jedn. tekst: Dz. U. z 2011 r., Nr 231, poz. 1375 ze zm. – dalej: „u.o.z.p.”), o czym w dniu 27 maja 2010 r. Dyrektor Zespołu zawiadomił sąd opiekuńczy: Sąd Rejonowy w P., który wszczął postępowanie przewidziane w art. 25 ust. 1 u.o.z.p. i postanowieniem z dnia 22 marca 2013 r. stwierdził, że w dniu 26 maja 2010 r. nie istniały przesłanki do przyjęcia E. M. do szpitala psychiatrycznego bez jej zgody.

Od powyższego postanowienia apelację wniósł Dyrektor o Specjalistycznego Centrum Zdrowia w P., który do tego czasu nie był uczestnikiem postępowania. Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 17 kwietnia 2013 r. wydanym na podstawie art. 510 k.p.c. dopuścił go do udziału w sprawie w charakterze uczestnika postępowania.

Postanowieniem z dnia 4 listopada 2013 r. Sąd Okręgowy w W. oddalił apelację.

Od powyższego postanowienia skargę kasacyjną wniósł Dyrektor Specjalistycznego Centrum Zdrowia zarzucając przede wszystkim nie wezwanie go do udziału w sprawie przed Sądem pierwszej instancji, mimo że jest zainteresowanym w sprawie i wskazując na naruszenie przepisów postępowania: art. 378 § 1 i art. 386 § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., art. 510 § 2 w zw. z art. 385 k.p.c., art. 227 w zw. z art. 386 § 4 k.p.c., art. 227 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., art. 316 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., art. 241 § 1 w zw. z art. 391 k.p.c., art. 224 § 1 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., art. 241 § 1 w zw. z art. 278 § 1 k.p.c., art. 316 § 1 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.

W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej skarżący zarzucił naruszenie art. 23 u.o.z.p. przez niewłaściwe zastosowanie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności wymaga rozważenia, czy skarżące Centrum – będące szpitalem psychiatrycznym - powinno być uczestnikiem postępowania wszczętego w sprawie przyjęcia E. M., bez jej zgody, do szpitala psychiatrycznego. Od tego bowiem zależy dopuszczalność wniesienia przez Centrum skargi kasacyjnej w rozpoznawanej sprawie. Fakt, że Sąd Rejonowy postanowieniem z dnia 17 kwietnia 2013 r. wydanym na podstawie art. 510 k.p.c. dopuścił Centrum do udziału w sprawie w charakterze uczestnika postępowania nie przesądza tej kwestii, gdyż sąd ma obowiązek badania na każdym etapie postępowania nieprocesowego zarówno tego, czy wszystkie osoby, które powinny być uczestnikami postępowania są nimi, jak i tego czy wszystkie osoby będące uczestnikami powinny nimi być.

Uczestnikiem postępowania nieprocesowego jest - co do zasady - każdy zainteresowany w sprawie, a więc zgodnie z art. 510 § 1 k.p.c., każdy, czyich praw dotyczy wynik postępowania. W sprawach wszczynanych na wniosek uczestnikiem postępowania jest przede wszystkim wnioskodawca, którym musi być osoba zainteresowana w sprawie, w rozumieniu art. 510 § 1 k.p.c. Są to zasady ogólne, wynikające z powyższego przepisu, jednakże przepisy szczególne mogą samodzielnie, w szczególny sposób określać zarówno krąg uczestników postępowania nieprocesowego jak i przyznać uprawnienie do jego wszczęcia tylko określonym osobom.

Takie regulacje szczególne zawarte są w art. 25 oraz art. 46 ust. 1 i 4 u.o.z.p., o czym stanowi art. 42 tej ustawy stwierdzający, że w postępowaniu przed sądem opiekuńczym w sprawach określonych w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy k.p.c. o postępowaniu nieprocesowym, ze zmianami wynikającymi z ustawy. Należy więc uznać, że przepisy u.o.z.p. określające krąg uprawnionych do wszczęcia postępowania oraz do uczestniczenia w nim są przepisami szczególnymi w stosunku do przepisów k.p.c., w szczególności w stosunku do art. 510 § 1 k.p.c., który nie ma w tym wypadku zastosowania. Wnioskodawcą i uczestnikami postępowania wszczętego przez sąd opiekuńczy na podstawie art. 25 u.o.z.p. mogą być zatem tylko osoby wymienione w tym przepisie oraz w art. 46 ust. 1 i 4 ustawy, a nie „każdy, czyich praw dotyczy wynik postępowania”, w rozumieniu art. 510 § 1 k.p.c.

Zgodnie z art. 25 u.o.z.p. postępowanie dotyczące przyjęcia do szpitala psychiatrycznego osoby wymienionej w art. 22-24, a więc także osoby wymienionej w art. 23 ustawy, której dotyczy rozpoznawana sprawa, sąd wszczyna na podstawie otrzymanego zawiadomienia kierownika szpitala, o którym mowa w art. 23 ust. 4 ustawy; może również rozpoznać sprawę na wniosek osoby przyjętej do szpitala, jej przedstawiciela ustawowego, jej małżonka, krewnych w linii prostej, rodzeństwa bądź osoby sprawującej nad nią faktyczną opiekę albo z urzędu. Przepis ten wskazuje zatem ściśle określony krąg osób, które mogą być wnioskodawcą w tego rodzaju sprawie. Natomiast art. 46 ust. 1 i 4 wymienia również ściśle określony krąg osób, które mogą być uczestnikami takiego postępowania. Są to: wnioskodawca, osoba przyjęta do szpitala psychiatrycznego bez jej zgody, jej przedstawiciel ustawowy oraz w miarę potrzeby małżonek osoby, której postępowanie dotyczy i osoba sprawująca nad nią faktyczną opiekę a także prokurator. Tylko te osoby mogą być uczestnikami takiego postępowania.

Szpital psychiatryczny, który przyjął osobę chorą psychicznie bez jej zgody i - wypełniając obowiązek przewidziany w art. 23 ust. 4 u.o.z.p. - zawiadomił o tym sąd opiekuńczy, nie został wymieniony w powyższych przepisach jako uczestnik postępowania ani jako wnioskodawca.

Wnoszące skargę kasacyjną Centrum swój przymiot uczestnika postępowania wywodzi między innymi z art. 25 ust. 1 u.o.z.p. stwierdzając, że skoro sąd opiekuńczy wszczyna postępowanie w wyniku zawiadomienia złożonego przez szpital, przewidzianego w art. 23 ust. 4 ustawy, to szpital jest wnioskodawcą, a w każdym razie powinien być uczestnikiem postępowania wszczętego na skutek jego zawiadomienia, gdyż jest zainteresowanym w sprawie. Powołuje się przy tym na stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w postanowieniu z dnia 16 marca 2012 r. IV CSK 373/11 (nie publ.) stwierdzające, że w świetle art. 25 u.o.z.p., który rozróżnia podstawy wszczęcia postępowania przez sąd opiekuńczy na wszczęcie z urzędu i z zawiadomienia szpitala, trzeba przyjąć, iż zawiadomienie szpitala jest samodzielną podstawą wszczęcia postępowania przez sąd. Podkreślić jednak należy, że Sąd Najwyższy w powołanym postanowieniu wyraźnie zaznaczył, iż

zawiadomienie przewidziane w art. 23 ust. 4 i art. 25 ust. 1 u.o.z.p. nie jest wnioskiem, o którym mowa w art. 25 ust. 2 u.o.z.p. ani w art. 506 k.p.c.

Szpital psychiatryczny wypełniający przewidziany w art. 23 ust. 4 u.o.z.p. obowiązek zawiadomienia sądu opiekuńczego o przyjęciu do szpitala osoby chorej psychicznie bez jej zgody niewątpliwie nie jest wnioskodawcą w rozumieniu art. 25 ust. 2 i art. 46 ust.1 u.o.z.p. ani w rozumieniu art. 506 k.p.c. Nałożenie w art. 23 ust. 4 u.o.z.p. na taki szpital obowiązku zawiadomienia sądu opiekuńczego o sytuacji przewidzianej w art. 23 ust.1 ustawy jest jedynie uściśleniem i uszczegółowieniem ogólnego obowiązku zawiadamiania sądu opiekuńczego o zdarzeniu uzasadniającym wszczęcie z urzędu postępowania opiekuńczego, nałożonego na każdego w art. 572 k.p.c., w którym obowiązkiem tym obciążono przede wszystkim między innymi „zakłady zajmujące się opieką nad osobami psychicznie chorymi” (§ 2). Przepisy u.o.z.p., w tym art. 23 ust. 4 precyzują jedynie w sposób szczegółowy konkretne sytuacje, w których szpital psychiatryczny ma obowiązek zawiadomienia sądu opiekuńczego. Nie oznacza to jednak, co oczywiste, że zawiadamiając sąd opiekuńczy, szpital staje się przez to wnioskodawcą czy uczestnikiem postępowania wszczętego przez sąd z urzędu w wyniku tego zawiadomienia, podobnie jak nie stają się wnioskodawcami ani uczestnikami postępowania wszystkie inne osoby czy instytucje, które w wykonaniu obowiązku nałożonego przez art. 572 k.p.c., zawiadomiły sąd opiekuńczy o zdarzeniu uzasadniającym wszczęcie przez ten sąd postępowania z urzędu.

W konsekwencji należy uznać, że szpital psychiatryczny, który zgodnie z art. 23 ust. 4 u.o.z.p. zawiadomił sąd opiekuńczy o przyjęciu do szpitala osoby chorej psychicznie bez jej zgody, nie jest uczestnikiem postępowania wszczętego przez sąd na podstawie art. 25 ust. 1 tej ustawy. Błędnie zatem skarżące Centrum zostało na etapie postępowania apelacyjnego dopuszczone do udziału w sprawie na podstawie art. 510 k.p.c.

W orzecznictwie wyrażano różne stanowiska w kwestii skutków udziału w postępowaniu nieprocesowym osoby, która nie powinna być jego uczestnikiem, a mimo to stała się nim wnosząc środek odwoławczy i uzyskując na podstawie postanowienia sądu status uczestnika. Sąd Najwyższy przyjmował między innymi,

że jeżeli w takiej sytuacji sąd nie wydał postanowienia o odmowie dalszego udziału w sprawie tej osoby, to nie może odrzucić wniesionego przez nią środka odwoławczego z powołaniem się na brak jej zainteresowania (wyrok z dnia 10 lipca 1997 r. I CZ 82/97, OSNC 1997/12/209 oraz postanowienia z dnia 17 grudnia 1998 r. II CKN 699/98 i z dnia 27 marca 2008 r. II CZ 8/08, nie publ.). Natomiast w postanowieniu z dnia 20 października 2004 r. IV CK 91/04 (OSNC 2005/10/177) uznał, że jeżeli sąd, który ma obowiązek badać w toku całego postępowania, czy osoby niezainteresowane nie biorą w nim udziału, stwierdzi, iż tak jest, to powinien wobec nich umorzyć postępowanie, gdyż wydanie orzeczenia w stosunku do takich osób jest niedopuszczalne.

Jeszcze inaczej rozstrzygnął tę kwestię Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 11 grudnia 2013 r. IV CZ 96/13 (nie publ.) stwierdzając, że sąd może odmówić dalszego udziału w postępowaniu nieprocesowym osobie, która brała w nim udział, choć nie była zainteresowana, a taka odmowa, jeżeli nastąpiła po wydaniu postanowienia przez sąd pierwszej instancji, stanowi podstawę do odrzucenia apelacji wniesionej przez tego uczestnika. Sąd Najwyższy podkreślił, że decydujące znaczenie należy przypisać temu, czy osoba biorąca udział w postępowaniu nieprocesowym miała w ogóle od początku legitymację do udziału w nim. Jeżeli nie miała żadnego interesu, wypływającego z prawa materialnego, do udziału w postępowaniu nieprocesowym, to nie ma podstaw do utrzymywania tego stanu i rozpoznawania wniesionego przez nią środka zaskarżenia, który powinien zostać odrzucony.

Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela to stanowisko z odpowiednią modyfikacją dotyczącą postępowania kasacyjnego, które toczy się już po zakończeniu postępowania rozpoznawczego przed sądami powszechnymi i po uprawomocnieniu się postanowienia sądu drugiej instancji oraz przy uwzględnieniu specyfiki rozpoznawanej sprawy, w której zarówno apelację jak i skargę kasacyjną wniosła jedynie osoba, która nie powinna być uczestnikiem postępowania nieprocesowego. W takiej sytuacji zbędne jest wydanie przez Sąd Najwyższy postanowienia o odmowie dalszego udziału w sprawie dotychczasowego jej uczestnika, który nim nie powinien być, a niedopuszczalne uchylenie zaskarżonego

tylko przez niego postanowienia Sądu drugiej instancji i odrzucenie wniesionej przez niego apelacji. Jego skarga kasacyjna podlega natomiast odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 3 w zw. z § 2 k.p.c. jako niedopuszczalna, gdyż wniesiona przez osobę nieuprawnioną, która nie jest uczestnikiem postępowania.

Biorąc to pod uwagę Sąd Najwyższy orzekł jak w postanowieniu, rozstrzygając o kosztach postępowania kasacyjnego na podstawie art. 520 § 3 w zw. z art. 108 § 1, art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.